

**“BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA BARQAROR RIVOJLANISH
TAMOYILLARI ASOSIDA EKOLOGIK MADANIYAT VA TARBIYANI
SHAKLLANTIRISH METODIKASI”.**

Shermatova Uljamol Shopulat qizi

uljamol2193@gmail.com

Tel +998996777690

Termiz davlat pedagogika instituti

“Boshlang‘ich ta‘lim ” kafedrasi o‘qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik madaniyat va tarbiyani shakllantirishning metodik jihatlari o‘rganilgan. Tadqiqotda ekologik tarbiya va barqaror rivojlanish konsepsiyasining pedagogik ahamiyati, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida o‘quvchilarning ekologik bilim, amaliy ko‘nikma va qadriyatlarini rivojlantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada STEAM yondashuvi, loyiha ishlari, interfaol va ijodiy metodlar orqali o‘quvchilarda tabiatga ongli munosabat va ekologik mas‘uliyatni shakllantirishning samarali usullari ko‘rsatib berilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik tarbiya metodikasi boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida ekologik madaniyatni shakllantirish va ularning amaliy ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali pedagogik vosita hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: Barqaror rivojlanish tamoyillari, ekologik madaniyat, ekologik tarbiya, boshlang‘ich ta‘lim, STEAM yondashuvi, interfaol metodlar, loyiha ishlari, amaliy ko‘nikmalar, tabiatga ongli munosabat, ekologik mas‘uliyat.

**МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И ВОСПИТАНИЯ
У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ НА ОСНОВЕ ПРИНЦИПОВ
УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ**

Шерматова Ульжамол Шопулат кызы

uljamol2193@gmail.com

Тел: +998 99 677 76 90

Термезский государственный педагогический институт

Преподаватель кафедры начального образования

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются методические аспекты формирования экологической культуры и воспитания у младших школьников на основе принципов устойчивого развития. В исследовании проанализирована педагогическая значимость экологического воспитания и концепции устойчивого развития, а также роль этих подходов в развитии экологических знаний, практических навыков и ценностей младших школьников. Кроме того, в статье показаны эффективные методы формирования у детей осознанного отношения к природе и экологической ответственности с использованием STEAM-подхода, проектной деятельности, интерактивных и творческих методов. Результаты исследования демонстрируют, что методика экологического воспитания на основе принципов устойчивого развития является эффективным педагогическим инструментом формирования экологической культуры и развития практических навыков младших школьников.

Ключевые слова: Принципы устойчивого развития, экологическая культура, экологическое воспитание, начальное образование, STEAM-подход, интерактивные методы, проектная деятельность, практические навыки, осознанное отношение к природе, экологическая ответственность.

**METHODOLOGY FOR FORMING ECOLOGICAL CULTURE AND EDUCATION IN
PRIMARY SCHOOL STUDENTS BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE
DEVELOPMENT**

Shermatova Uljamol Shopulat qizi

uljamol2193@gmail.com

Tel: +998 99 677 76 90

Termez State Pedagogical Institute

Teacher, Department of Primary Education

ABSTRACT

This article examines the methodological aspects of forming ecological culture and education in primary school students based on the principles of sustainable development. The study analyzes the pedagogical significance of ecological education and the concept of sustainable development, as well as their role in developing ecological knowledge, practical skills, and values among primary school students. In addition, the article presents effective methods for fostering students' conscious attitude toward nature and ecological responsibility through the STEAM approach, project-based activities, interactive, and creative methods. The research results demonstrate that ecological education methodology based on the principles of sustainable development is an effective pedagogical tool for forming ecological culture and developing practical skills in primary school students.

Key words: Principles of sustainable development, ecological culture, ecological education, primary education, STEAM approach, interactive methods, project-based activities, practical skills, conscious attitude toward nature, ecological responsibility.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida ekologik tarbiya va madaniyatni shakllantirish masalasi global dolzarb muammo sifatida qaraladi. Barqaror rivojlanish tamoyillari bolalarni atrof-muhitni asrashga, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga va ekologik mas'uliyatni o'zlashtirishga yo'naltiruvchi pedagogik konsepsiya hisoblanadi. Boshlang'ich ta'lim esa bu jarayonning asosiy bosqichi bo'lib, aynan erta yoshda shakllangan ekologik ong va qadriyatlar kelajakdagi xulq-atvor va tabiatga munosabatni belgilaydi. So'nggi yillarda pedagogika fanida STEAM yondashuvi, interfaol metodlar va loyiha faoliyati asosida ekologik madaniyatni rivojlantirish samarali vosita sifatida ko'rib chiqilmoqda. Shu bilan birga, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish, ijodiy fikrlash va jamoaviy ishlash ko'nikmalarini uyg'unlashtiradigan metodik yondashuvlar ekologik tarbiyaning sifatini oshirishga xizmat qiladi. Maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarida barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik madaniyat va tarbiyani shakllantirish metodik asoslarini tadqiq etish va ularni pedagogik jarayonda qo'llash imkoniyatlarini aniqlashdir. Tadqiqot vazifalari sifatida o'quvchilarda ekologik bilim, amaliy ko'nikmalar va ekologik mas'uliyatni rivojlantirish, STEAM yondashuvi va interfaol metodlarni pedagogik jarayonda samarali qo'llash yo'llarini aniqlash belgilangan. Barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik madaniyatni shakllantirish pedagogik jarayonda muhim ahamiyatga ega. Ekologik madaniyat deganda insonning atrof-muhit bilan ongli munosabati, tabiiy resurslarni asrash, ekologik qadriyatlarni hurmat qilish va amaliy ko'nikmalarni egallash tushuniladi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari esa bu jarayonning eng muhim sub'ektlari bo'lib, erta yoshda shakllangan ekologik qadriyatlar ularning kelajakdagi xulq-atvori va tabiatga munosabatini belgilaydi. Zamonaviy pedagogika tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, ekologik madaniyatni shakllantirishda STEAM yondashuvi samarali vosita hisoblanadi. Bu yondashuv fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika integratsiyasini ta'minlab, o'quvchilarda muammolarni hal etish, kuzatish va ijodiy yechimlar ishlab chiqish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, interfaol

metodlar — guruh ishlari, o‘yinlar, rolli vaziyatlar va loyihalar — bolalarda ekologik mas’uliyatni va tabiatga ongli munosabatni shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi.

Amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish bosqichi o‘quvchilarda suv va energiya resurslarini tejash, chiqindilarni saralash, ko‘chat ekish kabi amaliy faoliyat orqali amalga oshiriladi. Loyiha ishlari esa bolalarda mustaqil fikrlash va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, ekologik tarbiya barqaror rivojlanishning ijtimoiy, iqtisodiy va ekologik jihatlarini uyg‘unlashtirishi kerak. Bu esa o‘quvchilarda nafaqat ekologik bilim va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish, balki ularni mas’uliyatli va ongli fuqarolar sifatida shakllantirish imkonini beradi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf pedagogikasi barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik tarbiya metodikasi orqali bolalarda ekologik madaniyat va barqaror rivojlanish g‘oyalarini mustahkamlashda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Ekologik madaniyatni shakllantirish jarayonida boshlang‘ich sinf pedagogikasi bir nechta asosiy printsiplarga tayanadi. Ulardan eng muhimi integratsiya va tizimlilik prinsipi. O‘quv jarayonida fanlararo integratsiya orqali ekologik tushunchalar boshqa fanlar bilan uyg‘un tarzda o‘rgatiladi. Masalan, matematika darsida chiqindilarni saralash statistikasini o‘rganish, san‘at darsida ekologik mavzularda rasm chizish yoki tabiat mavzularida loyiha ishlari amalga oshiriladi. Barqaror rivojlanish tamoyillari pedagogik jarayonda quyidagi yo‘nalishlarda qo‘llaniladi: O‘quvchilarda tabiatni himoya qilish va resurslardan oqilona foydalanish mas’uliyatini uyg‘otish; Ijtimoiy hamkorlik va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish; Tabiat va atrof-muhit bilan uyg‘unlashgan hayot tarzini targ‘ib qilish; Amaliy faoliyat orqali ekologik bilimlarni mustahkamlash. STEAM yondashuvi bu jarayonda muhim vosita hisoblanadi. Fan, texnologiya, muhandislik, san‘at va matematika fani orqali o‘quvchilar ekologik muammolarni qiziqarli va tushunarli shaklda o‘rganadi. Shu bilan birga, interfaol metodlar rolli o‘yinlar, viktorinalar, muammolarni hal qilish mashqlari va loyiha ishlari bolalarda mustaqil fikrlash, kuzatish va ijodiy yechimlar ishlab chiqish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Amaliy jihatdan, ekologik tarbiya quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi:

Tajriba va kuzatishlar: Suvni tejash, havo ifloslanishini kuzatish, daraxt va gullarni o‘rganish;

Loyihalar va amaliy ishlar: Ko‘chat ekish, chiqindilarni saralash, ekologik plakatlar tayyorlash;

Guruh ishlari va muammoli vaziyatlar: Bolalar ekologik muammolarni jamoaviy muhokama qilib, yechimlarni ishlab chiqadi. Shu tarzda, barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik tarbiya boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida nafaqat ekologik bilim va amaliy ko‘nikmalarni rivojlantirish, balki ular orasida ijtimoiy mas’uliyat, ekologik qadriyatlar va ongli munosabatni shakllantirishga yordam beradi. Bu esa bolalarni kelajakda ekologik jihatdan mas’uliyatli va barqaror fikrlaydigan shaxslar sifatida tarbiyalash imkonini yaratadi. Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik madaniyat va tarbiyani shakllantirish metodikasi pedagogik jarayonning samarali vositasi sifatida ahamiyatlidir. Tadqiqot davomida ekologik tarbiya va barqaror rivojlanish konsepsiyasining pedagogik qiymati tahlil qilindi va ularning boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘quvchilarning ekologik bilim, amaliy ko‘nikma, qadriyat va ongini shakllantirishdagi roli aniqlab berildi. Metodik jihatdan, STEAM yondashuvi, interfaol va ijodiy metodlar hamda loyiha faoliyati asosida tashkil etilgan ekologik tarbiya o‘quvchilarda tabiatga ongli munosabat, ekologik mas’uliyat va barqaror rivojlanish g‘oyalarini qabul qilishni rag‘batlantiradi. Amaliy mashg‘ulotlar va loyihalar orqali bolalar ekologik bilimlarni amalda qo‘llash, muammolarni aniqlash va ularni yechish bo‘yicha mustaqil harakat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, guruh ishlari va muammoli vaziyatlar bolalarda ijtimoiy hamkorlik, jamoaviy ishlash va mas’uliyat hissini mustahkamlaydi.

Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, barqaror rivojlanish tamoyillari asosida ekologik tarbiya metodikasi boshlang'ich sinf pedagogikasida ikki asosiy maqsadga xizmat qiladi: birinchidan, bolalarda ekologik madaniyat va tabiatga mas'uliyatli munosabatni shakllantirish; ikkinchidan, ularning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish, ijodiy fikrlash va muammolarni hal etish qobiliyatini mustahkamlash. Shu nuqtai nazardan, ekologik tarbiyaning barqaror rivojlanish tamoyillari bilan uyg'unlashgan metodikasi nafaqat ekologik bilim va ko'nikmalarni oshiradi, balki bolalarda ijtimoiy va shaxsiy qadriyatlarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Kelajakda ushbu yondashuv boshlang'ich sinf pedagogikasi doirasida yanada keng qo'llanilishi, ta'lim jarayonini boyitishi va yosh avlodni ekologik mas'uliyatli, ongli va barqaror fikrlaydigan shaxslar sifatida tarbiyalashga imkon yaratishi kutiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shermatova, U. (2024). Ecological Education In Primary Classes Formation Of Pedagogical Conditions Of Development. *World Bulletin Of Social Sciences*, 33, 49-53.
2. Shermatova, U. (2024). Ecological Education Teaching In Primary Class Methodology. *Pedagogical Cluster-Journal Of Pedagogical Developments*, 2(4), 97-105.
3. Uljamol Shermatova. (2023). Development Of Ecological Education In Primary Class. *Open Access Repository*, 9(10), 152–157.
4. Shermatova, U. (2020). The Light Of The Nights Without A Day. *European Journal Of Research And Reflection In Educational Sciences Vol*, 8(4).
5. Shermatova Uljamol. Improving Ecological Education Of Future Teachers On The Basis Of Conceptual Principles *International Journal Of Trend In Scientific Research And Development (Ijtsrd) Volume 6 Issue 3, March-A*
6. Norbo'tayev X.B. Boshlang'Ich Ta'limda Ekologik Xafvsizlik Madaniyatini Takomillashtirish. //Муаллим Ҳем Узлуксиз Билимлендириў. Илмий-Методикалық Журнал №2 Issn 2181-7138 Некис-2022. -Б. 93-97.
7. Shermatova, U. S. (2024). Boshlang 'Ich Sinf O 'Quvchilarida Ekologik Madaniyatni Rivojlantirish Xususiyatlari. *Inter Education & Global Study*, (10), 373-379.
8. Shermatova, U. S. (2024). Boshlang'ich Sinflarda Ekologik Ta'limni Rivojlantirish Metodikasi. *Inter Education & Global Study*, (4 (1)), 50-56.